

ben. — (1928. 31. f.). — A Hamburg és Trieszt közti tarifaküzdelem mérlege. — *Nassen P.*: Németország vegyi ipara 1927-ben. — (1928. 32. f.). — *Baltrusch F.*: Konjunktúra, ár és bér. — *Plum G.*: Az áruházak terjeszkedése. — *Max H.*: A dollárbefektetések Latin-Amerikában. — (1928. 33. f.). — *Jasny N.*: A csikágói gabonatózsde. — *Larsen W.*: A német barnaszénbányászat 1928-ban. — *Berkowicz H.*: A cseh-szlovák textilipar.

Wirtschaft und Statistik (8. évf. 12. sz., Berlin 1928, ném.). — A kávé világtermelés és fogyasztás. — A német vámbevételek 1926-ban és 1927-ben. — Németország 1927. évi légiforgalma. — A 25.000-nél népesebb német községek pótdója az 1926. és 1927. pénzügyi évben. — A Németbirodalom bevételei és kiadásai 1927-ben. — Csődök, üzleti felügyelet és egyesületek 1927 folyamán Németországban. — A Németbirodalom lakosságának élettartama az 1924-1926. évi új német halandósági táblázat alapján. — (8. évf. 13. sz.) — A német kikötők tengerentúli áruforgalma irány és árunemek szerint. — A német nagykereskedelmi árak mozgalma 1928.

I. félévben. — A világ arany állománya 1928. jún. 30-án. — A német társadalmi biztosítás 1927-ben. — (8. évf. 14. sz.). — Az egyes országok és községek adóbevételei Németországban az 1913/14. és 1925/26. pénzügyi években. — Németország 1928. I. félévi külkereskedelme. — Az 1928. I. negyedévi világ- külkereskedelem. — Nagy-Britannia 1927. évi vándormozgalma. — A német tudományos főiskolák hallgatói az 1927. nyári és 1927/28. téli félévben.

Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft (85. köt. 1. f., Tübingen 1928, ném.). — *Salz A.*: Észrevételek Sombart W. „Hochkapitalismus“ c. munkájáról. — *Morgenstern O.*: Mennyiségi és minőségi konjunktúrakutatás. — *Michels R.*: Társadalmi és politikai tudományok Amerikában.

Zeitschrift für schweizerische Statistik und Volkswirtschaft (64. évf. 2. f., Bazel 1928, ném.-fr.). — *Pribram K.*: Konjunktúramegfigyelés. — *Saitzew M.*: Konjunktúrapolitika — A svájci részvénytársaságok osztalékai 1925-ben és 1926-ban.

© E G Y É B ©

Régi statisztikai adatok.

Données statistiques anciennes.

Nemzetiség.

Nationalité.

A nemzetiségi megoszlás kutatása egyike a demográfia legsúlyosabb problémáinak. Be kell valtanunk, hogy a rendelkezésre álló nemzetközi statisztikai adatok csak fogyatékosan tájékoztatnak a nemzetiségek számbeli viszonyainak jelenlegi állapotáról is s még kevésbé vagyunk képesek kielégítő adatokat nyújtani távolabbi multra visszatekintően.

A nemzetiség ugyanis a népességnek olyan csoportja, amelyet konkrét külső ismertetőjelek zárt egység gyanánt nem határolnak el. Közös lezármazás, hasonló antropometrikus jelleg, azonos nyelv a legfontosabb alapjai, de ezek egyike-másika nélkül is egy nemzetiséggé kapcsolhatnak össze valamely embercsoportot szubjektív momentumok is, bizonyos eszmei, érületi közösség, egycélú politikai törekvések, történelmi sors stb.

A nemzetiséget meghatározó tényezők labilitása és komplitása folytán a népességet a szó igazi értelemben vett nemzetiségekre tagolni alig lehetséges.

A statisztika ezért oly csoportosításokat keres,

amelyek, ha nem is fődik teljesen a nemzetiségi megoszlást, de amelyeknél az osztályozásnak pozitív, megfogható kritériumai vannak.

A nemzetiség, vagy éppen a faj szerint való osztályozásnál ezért biztosabb alapon nyugszik a nyelv, mint az egy nemzetiséghez való tartozás legjellegzetesebb ismérve szerint való osztályozás. A népszámlálások — egyes államok kivételes népi viszonyaitól tekintve — a legjobban az egy nyelven beszélők kimutatásával közelítik meg azt a fontos célt, hogy az államok nemzetiségi viszonyait feltárják. Kutatható a társalgás, a család, a háztartás, a gondolkodás nyelve, leghelyesebb azonban az anyanyelv kérdése. Világot vetnek még a népi tagozódásra azok az osztályozások is, amelyek az egyes államok népességét származásuk országa szerint veszik számba. Ez a sokhelyütt a nemzetiségi statisztika expediensül szolgáló statisztika, vagy a születés országa szerint, vagy állampolgárság szerint tagozza az egyes országok népességét.

Az egyes államok nemzetiségi statisztikáinak módszerét és eredményeit behatóan ismerteti Ko-

1. A népesség nyelv szerinti megoszlása %/o-ban. — Population suivant la langue, en %/o.

Nyelv — Langue	Év — Année		Nyelv — Langue	Év — Année	
	1900	1920		1900	1920
Ausztria¹⁾ — Autriche¹⁾					
Német — Allemande	35.1	.	Román — Roumaine	14.5	0.3
Cseh-morva-tót — Tchèque-morave-slovaque	22.8	.	Ruthén — Ruthène	2.2	0.0
Lengyel — Polonaise	16.3	.	Horvát — Croate	8.7	0.5
Ruthén — Ruthène	12.9	.	Szerb — Serbe	5.4	0.2
Szlovén — Slovène	4.5	.	Egyéb — Autres	2.2	0.7
Szerb-horvát — Serbe-croate	2.7	.	Össz. — Total	100.0	100.0
Olasz-ladin — Italienne-ladine	2.8	.	Németország — Allemagne		
Egyéb — Autres	2.9	.	Német — Allemande	92.5	.
Össz. — Total	100.0	—	Lengyel — Polonaise	5.5	.
Belgium²⁾ — Belgique²⁾					
Francia — Française	38.5	38.6	Francia — Française	0.4	.
Flamand — Flamande	42.2	43.0	Dán — Danoise	0.3	.
Német — Allemande	0.4	0.2	Egyéb — Autres	1.3	.
E három nyelv közül két, vagy mindhárom nyelven beszélő — Parlant toutes ces trois langues, ou deux d'entre-elles	13.7	14.1	Össz. — Total	100.0	.
Egyéb — Autres	5.2	4.1	Norvégia — Norvège		
Össz. — Total	100.0	100.0	Norvég — Norvégienne	99.1	99.2
Bulgária — Bulgarie					
Bulgár — Bulgare	77.1	83.4	Lapp — Laponne	0.7	0.6
Görög — Grecque	1.9	1.0	Finn — Finnoise	0.2	0.2
Török — Turque	14.4	11.2	Össz. — Total	100.0	100.0
Cigány — Tzigane	2.4	1.3	Sz. H. Sz. állam (Szerbia)⁴⁾ Etat S C S (Serbie)⁴⁾		
Egyéb — Autres	4.2	3.1	Szerb — Serbe	93.5	74.4
Össz. — Total	100.0	100.0	Román — Roumaine	3.6	1.9
Finnország — Finlande					
Finn — Finnoise	86.8	88.7	Szlovén — Slovène		8.5
Svéd — Suédoise	12.9	11.0	Német — Allemande		4.3
Orosz — Russe	0.2	0.2	Magyar — Hongroise	2.9	4.0
Egyéb — Autres	0.1	0.1	Albán — Albanaise		3.7
Össz. — Total	100.0	100.0	Egyéb — Autres		3.2
Görögország — Grèce					
Görög — Grecque	97.1	98.6	Össz. — Total	100.0	100.0
Albán — Albanaise	1.9	0.1	Svájc — Suisse		
Török — Turque	0.1	0.7	Német — Allemande	69.8	71.3
Olasz — Italienne	0.3	0.2	Francia — Française	22.0	21.4
Egyéb — Autres	0.6	0.4	Olasz — Italienne	6.7	6.2
Össz. — Total	100.0	100.0	Raeto-román — Raeto romaine	1.2	1.1
Magyarország — Hongrie					
Magyar — Hongroise	45.4	89.6	Egyéb — Autres	0.3	0.0
Német — Allemande	11.1	6.9	Össz. — Total	100.0	100.0
Tót — Slovaque	10.5	1.8	Cseh-Szlovákia³⁾ Tchéco-Slovaquie³⁾		
			Cseh-szlovák — Tchéco-slov.		65.0
			Német — Allemande		23.7
			Magyar — Hongroise		5.6
			Orosz — Russe		3.5
			Lengyel — Polonaise		0.8
			Zsidó — Juive		1.4
			Össz. — Total		100.0

1) Társalgási nyelv. — Langue de conversation.

2) Beszélt nyelv. — Langue parlée.

3) 1907.

4) Az adatok kritikáját I. M. Stat. Szemle 1926. 7. sz. — Ces données ont été critiquées dans le numéro 7, de 1926, de cette Revue.

5) A népszámlálás a nemzetiséget (faji hovatartozást) tudakolta. — Au recensement de la population, on demandait la nationalité (la race à laquelle on appartenait).

2. A népesség származási ország szerinti megoszlása.

Répartition de la population suivant le pays d'origine.

Állampolgárság <i>Nationalité</i>	Ezer lélek <i>En milliers d'habitants</i>			Állampolgárság <i>Nationalité</i>	Ezer lélek <i>En milliers d'habitants</i>		
	Aux environs de				Aux environs de		
	1850	1880	1920		1850	1880	1920
Születési hely <i>Lieu de naissance</i>	k ö r ü l			Születési hely <i>Lieu de naissance</i>	k ö r ü l		
Nagy-Britannia (szül. hely). <i>Gr.-Bretagne (Lieu de naiss.)</i>				Németalföld (szül. hely, 1920: áll.-polgárs.). <i>Pays-Bas (Lieu de naissance, 1920: nat.)</i>			
Nagy-Britannia — <i>Gr.-Bretagne</i>	.	34.561	44.265	Németalföld — <i>Pays-Bas</i> ..	2.986	3.936	6.753
Brit gyarmatok — <i>Colonies anglaises</i>	.	115	179	Németország — <i>Allemagne</i>	41	42	56
Oroszország — <i>Russie</i>	.	16	121	Belgium — <i>Belgique</i>	22	18	30
Németország — <i>Allemagne</i>	.	43	69	Franciaország — <i>France</i> ..	8	16	2
Egyesült Áll. — <i>Etats-Unis</i>	.	21	48	Egyéb — <i>Autres</i>			24
Franciaország — <i>France</i> ..	.	17	40	Összesen — Total	3.057	4.012	6.865
Egyéb — <i>Autres</i>	.	110	500	Franciaország (áll.-polgárs.). <i>France (Nationalité).</i>			
Összesen — Total	.	34.883	45.222	Franciaország — <i>France</i> ..	35.402	36.404	37.265
Dánia (születési hely). <i>Danemark (Lieu de naissance).</i>				Nagy-Britannia — <i>Gr.-Bretagne</i>	20	37	47
Dánia — <i>Danemark</i>	1.378	1.905	3.155	Belgium — <i>Belgique</i>	128	432	349
Dán gyarmatok — <i>Colonies danoises</i>	2	2	3	Luxemburg — <i>Luxembourg</i>	—	—	29
Norvégia — <i>Norvège</i>	7	2	6	Németország — <i>Allemagne</i>	57	82	76
Svédország — <i>Suède</i>	—	24	36	Svájc — <i>Suisse</i>	25	66	91
Oroszország — <i>Russie</i>	—	—	4	Olaszország — <i>Italie</i>	63	240	451
Németország — <i>Allemagne</i>	19	33	27	Spanyolország — <i>Espagne</i>	30	73	255
Egyéb — <i>Autres</i>	1	3	38	Egyéb — <i>Autres</i>	58	71	235
Összesen — Total	1.407	1.969	3.269	Összesen — Total	35.783	37.405	38.798
Svájc (állampolgárság). <i>Suisse (Nationalité).</i>				Olaszország (áll.-polgárság). <i>Italie (Nationalité).</i>			
Svájc — <i>Suisse</i>	.	2.635	3.477	Olaszország — <i>Italie</i>	.	28.399	34.592
Németország — <i>Allemagne</i>	.	95	150	Franciaország — <i>France</i> ..	.	12	15
Ausztria — <i>Autriche</i>	.	13	23	Egyéb — <i>Autres</i>	.	48	68
Olaszország — <i>Italie</i>	.	41	134	Összesen — Total	.	28.459	34.675
Franciaország — <i>France</i> ..	.	8	57	Egyesült Államok (születési hely). <i>Etats-Unis (Lieu de naiss.)</i>			
Egyéb — <i>Autres</i>	.	54	39	Egyesült Áll. — <i>Etats-Unis</i>	.	43.475	91.790
Összesen — Total	.	2.846	3.880	Németország — <i>Allemagne</i>	.	1.967	1.686
Németország (áll.-polgárság). <i>Allemagne (Nationalité).</i>				Oroszország — <i>Russie</i>	.	36	1.400
Németország — <i>Allemagne</i>	.	44.957	63.664	Ausztria és Magyarország <i>Autriche et Hongrie</i>	.	135	972
Oroszország — <i>Russie</i>	.	15	137	Nagy-Britannia — <i>Gr.-Bretagne</i>	.	2.690	2.172
Ausztria és Magyarország <i>Autriche et Hongrie</i>	.	117	667	Olaszország — <i>Italie</i>	.	44	1.610
Svájc — <i>Suisse</i>	.	28	68	Skandináv Államok — <i>Etats scandinaves</i>	.	440	1.179
Olaszország — <i>Italie</i>	.	7	104	Canada — <i>Canada</i>	.	717	1.138
Németalföld — <i>Pays-Bas</i> ..	.	17	144	Franciaország — <i>France</i> ..	.	107	188
Franciaország — <i>France</i> ..	.	17	19	Egyéb — <i>Autres</i>	.	545	3.575
Egyéb — <i>Autres</i>	.	76	123	Összesen — Total	.	50.156	105.710
Összesen — Total	.	45.234	64.926				

vác Alajos dr.-nak „A nyelvismeret, mint a nemzetiségi statisztika ellenőrzője” című tanulmánya.¹⁾

Mint e tanulmányból kitűnik, a nemzetiségi statisztika módszere az egyes államokban igen különböző. Sok állam még mindig csupán a nemzetiséget tudakolja, más államok nyelvi alapon is, vagy csak ez alapon osztályozzák a népességet, avagy részletes nyelvismereti statisztikával rendelkeznek. Végül vannak államok, amelyeknek sem a nemzetiségi, sem a nyelvi megoszlásról egyáltalában nincs statisztikájuk. Ott is azonban, ahol vannak adatok, a legtöbbször csak egy-két évtizedre pillantanak vissza s így alakulásuk folyamata hosszabb időn át nem kísérhető figyelemmel. Az idézett tanulmány a fellelhető régebbi adatok fontosabbjainak ismertetésére is kiterjedvén, ezáltal idevonatkozóan megelégszünk az 1. számú összefoglaló táblázat közlésével, amely egyes államok nyelvi adatait az 1900. és az 1920. évekről tartalmazza.

2. sz. táblázatunk a népesség tagozódását származási ország szerint mutatja be néhány jelentősebb államban, némelyikben a múlt évszázad közepéig visszamenően. Az e táblázatban szereplő államok egyik része az állampolgárság (honosság), a másik része a születési ország szerint kategorizálja a népességet.

A nemzetiségi és azzal rokon statisztikai adatok nemzetközi méltatásánál igen érdekes volna az egyes államokon belüli tagozódások mellett azt is vizsgálni, hogy földünk egész népessége miként tagozódik.

A világ népességének osztályozásánál kiindulhatunk antropológiai alapból, amidőn a világ népességét lényeges testi és lelki sajátosságok alapján *alapfajokra*, ezeken belül *fajtakra* osztjuk. *Cholnoky* Jenő dr. becslése szerint²⁾ a négy alapfaj lélekszáma a következő:

európai alapfaj	625 millió
mongoloida alapfaj	1000 „
negroida alapfaj	235 „
törpe fajok	0.15 „

Az alapfajokat alkotó egyes fajták között legnagyobb a mongolfajta (650 millió).

Részben a faji tagozódásnak további tagozódása, de részben szociológiai alapú tagozódás az emberiségnek *népekre* való osztása. Egy-egy nép több népfajta keveredését is mutathatja. Nép és nemzetiség voltaképpen azonos fogalom, azonban a nemzetiség kifejezést a népeknek inkább csak az egyes államokon belüli szétválasztására alkalmazzuk, sőt szűkebb értelemben alatta csupán vala-

mely ország lakosságának az államalkotó néppel szemben kisebbséget tevő népeit értjük.

Ismertetésünk vázlatos volta miatt az egyes népek lélekszámát nem közöljük, csupán a népcsoportokét s ezek közül is csak a nagyobbakat:²⁾

európai-amerikai népcsoport	658 millió
indek	317 „
zsidók	14 „
keleti népcsoport	100 „
kelet-ázsiai népcsoport	576 „
maláj törzsek	67 „
indián törzsek	14 „
néger törzsek	107 „

A föld többi lakossága ezeknél kisebb lélekszámú népcsoportok között oszlik meg.

Arról, hogy e népcsoportok, illetve a hozzájuk tartozó népek lélekszáma hogyan alakult a múltban, kevés megbízható adatunk van. A fontosabb és nagyobb lélekszámú kultúrnépekre vonatkozóan eléggé elfogadhatóknak tarthatjuk a 3. sz. táblázatban közölt adatokat.³⁾

3. Egyes népek lélekszámának alakulása.

Formation du nombre de quelques peuples.

Nép — Désignation	1800	1880	Legújabb adat Donné la plus récente	Növekedés % -ban 1800 óta Accroissement, depuis 1800 %
	millió lélek en millions d'habitants			
Angol — <i>Anglais</i>	22	90	133	504.6
Francia — <i>Français</i>	34	46	44	29.4
Német — <i>Allemand</i>	38	66	89	134.2
Olasz — <i>Italien</i>	18	30	46	155.6
Orosz — <i>Russe</i>	30	63	72	140.0
Spanyol — <i>Espagnol</i>	32	44	65	103.1

Látható ez adatokból, hogy míg a franciák száma ötnegyed század alatt aránylag kis mértékben növekedett, az angolok száma meghatszorosodott, a többi népeké is legalább kétszeresre emelkedett.

Mint hogy a nyelvi határok a faji, illetve népi határokkal nem esnek össze, a teljesség kedvéért a nyelvek megoszlásáról is közlünk néhány adatot. Sajnos, hiteles régi adatok itt sem állanak rendelkezésünkre. A világ népessége a következő nyelvcsoportok szerint tagozódik:

indogermán nyelvek	948 millió
uralaltaji nyelvek	64 „
japáni és kolerai nyelvek	80 „
kaukázusi nyelvek	4 „
maláj-polinéziai nyelvek	68 „
délmongol nyelvek	480 „

³⁾ *Mulhall* és *Cholnoky* szerint.

¹⁾ Magyar Statisztikai Szemle, 1928. 1., 2. sz.

²⁾ *Cholnoky*: Földrajzi és Statisztikai Atlasz. 1927.

semita-hamita nyelvek . . .	52	millió
bantú- és bunda nyelvek . . .	36	„
belsőafrikai nyelvek . . .	50	„
dravida nyelvek	75	„
indián nyelvek	6	„
egyéb nyelvek	2	„

Az indogermán nyelvek csoportjában legnagyobb a germán nyelvek alcsoportja (283 millió), továbbá az ind nyelveké (242 millió), a román nyelveké (220 millió) és a szláv nyelveké (178 millió). Az uralaltáji nyelvek csoportja, amelyhez a magyar nyelv is tartozik, így tagozódik: finn, eszt 7 millió, magyar 11 millió, török-tatár 31 millió, tulajdonképeni mongol, tunguz stb. 15 millió.

A magyar anyanyelvűek kereken 11 millióra becsült számából a Trianon előtti Magyarország-

gon 10 millió élt. A régi Magyarország területének magyar lakossága egyébként a népszámlálások, illetve korábbi becslések szerint a következőképen fejlődött:

1720	1,160.000
1787	3,122.000
1850	4,812.000
1869	6,170.000
1880	6,404.000
1890	7,357.000
1900	8,586.000
1910	9,869.000

Az 1920. évi népszámlálás szerint a háború utáni Magyarország területén a magyar anyanyelvűek száma 7,147.053 volt.

A kölni Nemzetközi Sajtókiállítás statisztikai vonatkozásai.

L'Exposition internationale de presse de Cologne au point de vue statistique.

A méreteiben és sokoldalúságában nagyszabású kölni Nemzetközi Sajtókiállítás — röviden *Pressa* — a statisztikát, úgyis mint módszert, úgyis mint segédeszközt, az őt megillető szerephez juttatja. A kiállítás rendezői helyes érzéssel felismerték, hogy a statisztika demonstratív eszköze és rendszerező ereje nagy hatással állíthatók a kiállítás szolgálatába.

A következőkben vázlatos képet kívánunk nyújtani a kiállítás mindama vonatkozásairól, amelyekben a statisztikával találkozunk.

Előre kell bocsátanunk, hogy ez a nemzetközinek nevezett kiállítás — *die Weltchau am Rhein* — kilenczted részében német kiállítás, habár azon mintegy harminc állam vesz részt. A Németország által kiállított hatalmas anyagkomplexum mellett a többi államok szintén nagy és értékes anyaga eltörpül. A német anyag azonban természetesen nem csupán a német sajtóval és az ezzel kapcsolatos intézményekkel foglalkozik, hanem sok részében nemzetközi téren is mozog.

Németország kiállítása lokálisan is lefoglalja a két fő épületet: a Művelődéstörténeti Múzeumot és a tulajdonképeni kiállítási épületet. A többi államok az „Államok Háza”-ban találtak elhelyezést. Egyes vallások, intézmények, vállalatok külön pavillonokban, illetve épületekben rendezkedtek be. Ezekhez csatlakoznak a különböző szórakozóhelyek egy nagykiterjedésű parkot betöltő építményei. A kiállítás területének minden részét egy liliputi vasút teszi könnyen megközelíthetővé.

Tárgyi beosztásban a kiállítás *kultúrtörténeti főosztálya* a kiállítás első nagy tagozata, amely a hírszolgálat és az újságírás multját mutatja be, a legkezdetlegesebb nyomoktól Bismarck ideéig. A fejlődés útjában négy fejlődési típussal találko-

zunk: az élőszo, az írás, a nyomtatás és a képi ábrázolás útján közvetített híradással. Ennek az osztálynak statisztikai anyaga, hogy az egyes termék művészi hatását ne rontsa, külön teremben egyesítettett. Az itt bemutatott adatokat, amelyek a német újságirodalom fejlődéséről szólnak, a müncheni egyetem sajtókutató intézete szolgáltatta. Az adatok szerint a mai Németországban 1682 és 1790 között 3.333 időszaki sajtótermék („Zeitschrift“, bizonyára a hírlapokkal együtt) jelent meg, ami beszédes bizonyítéka a német újságkultúra korai kialakulásának.

Évek szerint megjelent:

1682—1690-ig	23
1691—1700-ig	33
1701—1710-ig	71
1711—1720-ig	118
1721—1730-ig	137
1731—1740-ig	161
1741—1750-ig	173
1751—1760-ig	329
1761—1770-ig	399
1771—1780-ig	638
1781—1790-ig	1151

Érdekes s a német nagyvárosok multbeli kultúrjelentőségére vet világot, hogy régen a legtöbb időszaki sajtótermék Lipszében jelent meg, ahol 1750-ig 185-öt adtak ki, a Majna melletti Frankfurtban 82-öt, Hamburgban 67-et és Berlinben csak 45-öt.

A következő főosztály a *napisajtó és a hírszolgálat* mai állapotát mutatja be. Mindaz, ami az újságírás legmagasabb fokát jellemzi, a szerkesztési és kiadási munka legmodernebb berendezései, be-